

Dominik Gajewski

Pranie brudnych pieniędzy a zjawisko szkodliwej konkurencji podatkowej

I.

Coraz częściej w rzeczywistości gospodarczej stykamy się z problemem prania brudnych pieniędzy, jak również towarzyszącym mu zjawiskiem szkodliwej konkurencji podatkowej. Problematyka urosła do takiej rangi, że zmusiła zarówno ustawodawcę, jak i doktrynę do zajęcia się tą materią od strony prawa podatkowego.

Zjawisko **szkodliwej konkurencji podatkowej** związane jest z permanentnym odpływem istotnej części kapitału do państw, które oferują całkowity brak lub znacząco niższe opodatkowanie aniżeli to, któremu kapitał (dochód) ten podlegałby w państwie dotychczasowej rezydencji jego posiadacza. Zjawisko szkodliwej konkurencji podatkowej ma niewątpliwie negatywny charakter, ponieważ uszczupla wpływy budżetowe państw rozwiniętych oraz powoduje różnego rodzaju patologie gospodarcze. Doktryna stanowi, że istotą zjawiska szkodliwej konkurencji podatkowej jest stosowanie przez suwerenne podatkowo państwa polityki bardzo niskiego opodatkowania dochodu lub majątku bądź też jego całkowitego braku. Najczęściej ze zjawiskiem szkodliwej konkurencji podatkowej związane są państwa bądź autonomiczne podatkowo terytoria, nazywane bardzo często w literaturze oazami podatkowymi bądź rajami podatkowymi¹.

¹ J. Głuchowski, *Oazy podatkowe*, wyd. ABC 1996, s. 20-22; M. Grundy, *The Report of Offshore Financial Centres and Services*, London 1993, s. 59.

Istotną kwestią jest rozstrzygnięcie, co przesądza, że można uznać ustawodawstwo danego państwa za szkodliwe z punktu widzenia podatkowego. O tym fakcie przesądzają dwie przesłanki: prawna i geograficzno-infrastrukturalna. Do pierwszej z nich, mającej charakter prawny, zalicza się m.in.: liberalne prawo dewizowe, restrykcyjne regulacje prawne dotyczące tajemnicy bankowej, stabilność systemu prawnego i politycznego, a także związana z tym przewidywalność działań władzy publicznej, istnienie gwarancji prawnych na wypadek wywłaszczenia lub nacjonalizacji, akceptacja statusu cudzoziemca oraz brak ograniczeń prawnych w dostępie do kapitału i możliwości zakupu nieruchomości. Drugą grupą czynników – o charakterze geograficzno-strukturalnym – są: dogodne położenie geograficzne w pobliżu dużych rynków i centrów światowego biznesu, rozwinięta infrastruktura, w szczególności sektor bankowy, dobra komunikacja, dostępność wykwalifikowanej kadry doradczej. Trzeba jednak pamiętać, że pomimo iż powyższe cechy państw stosujących szkodliwą konkurencję podatkową i ich wewnętrzne ustawodawstwa są niewątpliwie atrakcyjne dla podmiotów zagranicznych, to nie można uznawać za szkodliwą podatkowo konkurencję państwa, które choćby spełniało wszystkie wymienione wyżej kryteria, prowadzi pełną współpracę międzynarodową w sprawach podatkowych oraz stosuje zbliżony do krajów rozwiniętych bezwzględny poziom opodatkowania dochodu bądź majątku.

Jedną z podstawowych form wykorzystywania szkodliwej konkurencji podatkowej jest zjawisko **prania brudnych pieniędzy**. Jest to proceder związany z dochodami uzyskiwanymi z nielegalnej działalności, związanej najczęściej z przemytem, handlem narkotykami i bronią, oszustwami finansowymi i podatkowymi. Dochody te, aby mogły swobodnie uczestniczyć w obiegu gospodarczym, nie mogą budzić żadnych podejrzeń odnoszących się do stopnia legalności źródeł, z których pochodzą. Dla przestępców szczególnie ważne jest zatem wykorzystywanie coraz bardziej wyrafinowanych technik prania pieniędzy, czyli czynności mających na celu ukrycie prawdziwego źródła pochodzenia nielegalnych dochodów i nadanie im cech legalnego pochodzenia. Najczęściej odbywa się to poprzez oazy podatkowe, na terenie których można czynnie realizować politykę szkodliwej konkurencji podatkowej².

² A. Matras, [w:] *Pranie brudnych pieniędzy*, red. J. Grzywacz, Warszawa 2005, s. 9-11; R. Rybacki, *Pranie brudnych pieniędzy*, Warszawa 1995, s. 43.

Polityka szkodliwej konkurencji podatkowej jest szczególnie destrukcyjna nie tylko z konsekwencji, jakie niesie za sobą, ale przede wszystkim z bierności państw w zwalczaniu ich przyczyn. Zarówno prawo międzynarodowe, jak również ustawodawstwa państw zainteresowanych nie stworzyły żadnych skutecznych instrumentów prawnych w przeciwdziałaniu wyprowadzania transgranicznego kapitału do rajów podatkowych. Wydaje się, że dopiero ogólnoświatowy kryzys gospodarczy spowodował, że państwa rozwinięte podjęły inicjatywę skierowaną przeciwko polityce szkodliwej konkurencji podatkowej prowadzonej przez raje podatkowe³. Główny nacisk w walce z tym zjawiskiem został położony na budowanie współpracy międzynarodowej w sprawach podatkowych i karnoskarbowych z administracjami innych zainteresowanych państw oraz nakłonienia państw niewspółpracujących do przyjęcia międzynarodowego (tj. uznanego przez państwa G20 i OECD) standardu międzynarodowej współpracy podatkowej do swego wewnętrznego prawodawstwa.

Niebagatelne znaczenie dla walki z oazami podatkowymi ma znaczący wzrost liczby umów gwarantujących międzynarodową współpracę podatkową ze strony państw dotychczas tej współpracy konsekwentnie odmawiających⁴. Mimo to trzeba jednak zauważyć, iż liczba podpisywanych umów w dalszym ciągu jest niewielka, natomiast zakres przedmiotowy niektórych z nich jest zdecydowanie niewystarczający, żeby nie powiedzieć – symboliczny. Przykładem takiego stanu mogą być podpisywane przez Polskę umowy o opodatkowaniu dochodów z oszczędności z terytoriami zależnymi Wielkiej Brytanii i Holandii bądź ich państwami macierzystymi ze skutkiem bezpośrednim dla nich, powszechnie uważanymi za stosujące szkodliwą konkurencję podatkową i tak też sklasyfikowanymi w przepisach⁵. Umowy te charakteryzują się licznymi

³ Komunikat końcowy szczytu grupy G20 z dnia 2 kwietnia 2009 r. opublikowany na stronie internetowej: <http://www.londonsummit.gov.uk/en/summit-aims/summit-communication/>

⁴ Konsekwentnie dotychczas odmawiające międzynarodowej współpracy podatkowej Kajmany i Brytyjskie Wyspy Dziewicze podpisały już po 12 dwustronnych umów gwarantujących uznany międzynarodowo standard tej współpracy (*OECD, British Virgin Islands and Cayman Islands implement internationally agreed tax standard*, publ. http://www.oecd.org/document/6/0,3343,en_2649_37427_43485958_1_1_1_1,00.html).

⁵ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie określenia krajów i terytoriów stosujących szkodliwą konkurencję podatkową dla celów podatku

cechami szczególnymi. Gwarantują one wprawdzie pewien zakres współpracy międzynarodowej ze strony ww. terytoriów, lecz jest on wysoce ograniczony, obejmując wyłącznie dochody z oszczędności uzyskiwane na terytorium państw-stron tych umów przez ich rezydentów będących osobami fizycznymi. Jednak do chwili obecnej ratyfikacji doczekały się jedynie umowy o opodatkowaniu dochodów oszczędności podpisane z Holandią w odniesieniu do Antyli Niderlandzkich oraz Aruby, podczas gdy wszystkie umowy podpisane z terytoriami zależnymi Wielkiej Brytanii, pomimo wyrażonej w ustawie zgody Parlamentu na ich ratyfikację, nie zostały jeszcze ratyfikowane i w związku z tym nie obowiązują⁶.

Warto zauważyć, że podjęcie współpracy przez państwa, które są uznawane za oazy podatkowe, jest sprzeczne z ich interesami ekonomicznymi i niewątpliwie spowoduje znaczny odpływ części zgromadzonego na ich terytorium kapitału⁷. Mimo że jest to sprzeczne z ich interesami, presja międzynarodowa jest tak duża, iż państwa są zmuszone podjąć negocjacje w sprawie dostosowywania swoich przepisów podatkowych do norm OECD w tej dziedzinie. Czy jednak będą one miały kształt satysfakcjonujący OECD? Sądzę, że proces ten będzie długotrwały i żmudny, a co najważniejsze – nie musi przynieść efektu w pełni oczekiwanego przez OECD.

II.

Istotną kwestią jest przeanalizowanie czynników przesądzających o zaistnieniu zjawiska szkodliwej konkurencji podatkowej. Można wyróżnić dwa czynniki. Po pierwsze, o szkodliwej konkurencji podatkowej

dochodowego od osób prawnych (Dz.U. z 2005 r., nr 94, poz. 791) oraz rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 16 maja 2005 r. w sprawie określenia krajów i terytoriów stosujących szkodliwą konkurencję podatkową dla celów podatku dochodowego od osób fizycznych (Dz.U. z 2005 r., nr 94, poz. 790).

⁶ R.A. Nawrot, *Problematyka prawna oraz metody przeciwdziałania szkodliwej konkurencji podatkowej w kwalifikowanej postaci*, Kwartalnik Prawa Podatkowego 2010, nr 1, s. 63-66.

⁷ J. McDowell, *The Consequences of Money Laundering and Financial Crime*, Economic Perspectives May 2001, s. 32.

w ustawodawstwie danego państwa można mówić wówczas, gdy poziom opodatkowania dochodu bądź majątku w tym państwie będzie znacząco niższy od poziomu opodatkowania tego samego przedmiotu opodatkowania w państwie dotychczasowej (najczęściej macierzystej) rezydencji podatkowej jego posiadacza. Czynniki ten jest więc subiektywny, ponieważ ocena tego, czy poziom opodatkowania w danym państwie jest wystarczająco niski, uzależniona jest od poziomu opodatkowania w państwie, z perspektywy którego dokonywana jest ta ocena⁸. Drugim, mającym kluczowe znaczenie kryterium jest czynnik braku współpracy międzynarodowej ze strony danego państwa z administracją skarbową oraz wymiarem sprawiedliwości innych państw, a w szczególności państwa, w którym podmiot planujący wykorzystać to ustawodawstwo w celu dokonania „oszczędności fiskalnej” objęty jest nieograniczonym obowiązkiem podatkowym⁹.

Niezależnie od istnienia innych cech, typowych dla rajów podatkowych, państwo, które spełnia wyłącznie pierwszy z wyżej wymienionych czynników, umożliwia jedynie obejście krajowego prawa podatkowego. W sytuacji prowadzenia przez taki reżim prawny współpracy międzynarodowej w zakresie szeroko rozumianych spraw podatkowych organy zainteresowanej administracji podatkowej mogą uzyskać informacje co do działań podejmowanych przez dany podmiot, zgromadzonych przez niego środków oraz dokonywanych transakcji. Taki stan rzeczy decyduje o możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności karnej bądź karnoskarbowej osób, które, lokując swe środki w rajach podatkowych, dopuściły się działań naruszających krajowy porządek prawny.

Może wystąpić bardziej niebezpieczny rodzaj szkodliwej konkurencji podatkowej, który niesie za sobą bardziej dolegliwe konsekwencje społeczno-fiskalne. Związany jest on ze zdecydowanie niższym poziomem opodatkowania, przy jednoczesnym braku umów międzynarodowych gwarantujących współpracę z organami aparatu skarbowego i wymiaru sprawiedliwości innych państw. Określany jest on jako kwalifikowana postać szkodliwej konkurencji podatkowej¹⁰. Ten rodzaj szkodliwej kon-

⁸ R.A. Nawrot, *Opodatkowanie brudnych pieniędzy*, Doradztwo Podatkowe 2008, nr 10, s. 20-21.

⁹ K. Wąsowski, *Pranie brudnych pieniędzy*, Warszawa 2001, s. 35-38.

¹⁰ R.A. Nawrot, *Problematyka prawna...*, s. 20-21.

kurencji podatkowej może być wykorzystywany przez podmioty zagraniczne nie tylko do minimalizacji ich zobowiązań podatkowych w państwie macierzystej rezydencji podatkowej, ale także, a może nawet przede wszystkim, w celu prania brudnych pieniędzy¹¹.

III.

Pranie brudnych pieniędzy (ang. *money laundering*) ma na celu, ogólnie rzecz biorąc, ukrywanie prawdziwego źródła pochodzenia środków finansowych i nadanie im statusu legalności. Tak więc zjawisko prania brudnych pieniędzy to proces, przy pomocy którego dochody przypuszczalnie uzyskane z działalności przestępczej są przekazywane, przekształcane, wymieniane albo też łączone i mieszane z legalnymi funduszami w celu ukrycia lub zatajenia prawdziwego charakteru, źródła, ukierunkowania, przepływu lub własności tych dochodów¹². Celem procesu prania brudnych pieniędzy jest nadanie pozorów legalności funduszom uzyskanym z działalności pozaprawnej lub działań z nią powiązanych¹³. Problematykę związaną z praniem pieniędzy regulowała dyrektywa w sprawie ochrony systemu finansowego przed wykorzystaniem go do celów prania pieniędzy¹⁴. Dyrektywa ta definiowała pojęcie prania brudnych pieniędzy jako postępowanie, które jest zamierzone, w następujących postaciach:

– konwersja lub przekazanie własności ze świadomością, że ta własność pochodzi z działalności o charakterze kryminalnym lub jest efektem

¹¹ P.J. Quirk, *Money Laundering: Muddying the Macroeconomy*, Finance & Development, March 1997, s. 8; R.A. Nawrot, *Problematyka prawna...*, s. 66-69.

¹² J. Banach, *Przestępstwo prania brudnych pieniędzy w świetle prawa europejskiego a uregulowania krajowe*, [w:] *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, red. L. Bogunia, t. IV, Wrocław 1999, s. 9-10.

¹³ J.W. Wójcik, *Pranie pieniędzy. Kryminologiczna i kryminalistyczna ocena transakcji podejrzanych*, Warszawa 2002, s. 23-24.

¹⁴ Dyrektywa Rady 91/308/EWG z dnia 10 czerwca 1991 r. w sprawie ochrony systemu finansowego przed wykorzystaniem go do celów prania pieniędzy (Dz.U. UE L 166 z 28 czerwca 1991 r.). Zastąpiona została dyrektywą 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu (Dz.U. UE L 309 z 25 listopada 2005 r.).

udziału w tego typu działalności, dla celów ukrycia lub zamaskowania nielegalnego pochodzenia własności lub udzielenia pomocy każdej osobie, która bierze udział w tego typu działalności, w celu uniknięcia konsekwencji prawnych związanych z jej działaniami;

– ukrycie lub zamaskowanie prawdziwego charakteru, źródła, miejsca, dyspozycji, przepływu praw związanych z własnością lub jej właścicielem, ze świadomością, że ta własność pochodzi z działalności o charakterze kryminalnym lub jest efektem udziału w tego typu działalności;

– nabycie, posiadanie lub korzystanie z własności ze świadomością, że pochodzi ona z działalności o charakterze kryminalnym lub jest efektem udziału w tego typu działalności;

– udział, związek z popełnieniem, próba popełnienia, pomoc, uczestnictwo, ułatwienie lub doradztwo w sprawach związanych z udziałami pochodzącymi z działań wymienionych we wcześniejszych ustępach¹⁵.

W polskim ustawodawstwie konsekwencją dyrektywy jest ustawa o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł¹⁶. Jest ona podstawowym aktem prawnym regulującym problematykę związaną ze zjawiskiem prania brudnych pieniędzy. Nie definiuje jednak terminu prania pieniędzy.

Pierwsza definicja terminu prania pieniędzy w polskich regulacjach znalazła się dopiero w zarządzeniu Prezesa NBP¹⁷. Określa ono pranie pieniędzy jako sytuację, która zachodzi wówczas, gdy ujawnione okoliczności wskazują, że lokowane w banku środki pieniężne lub inne wartości majątkowe pochodzą z przestępstwa lub uczestnictwa w jego popełnieniu albo że ich pochodzenie, stan lub przeznaczenie mają zostać ukryte z przyczyn mających związek z przestępstwem¹⁸. Obecnie jednak przy-

¹⁵ A. Matras, *Pranie brudnych...*, s. 16-18.

¹⁶ Ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł (Dz.U. nr 116, poz. 1216). Z dniem 22 października 2009 r. tytuł ustawy otrzymuje brzmienie: o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu – na podstawie Dz.U. z 2009 r., nr 166, poz. 1317.

¹⁷ Zarządzenie nr 16/92 Prezesa NBP z dnia 1 października 1992 r. (Dz.Urz. NBP nr 9, poz. 20).

¹⁸ *Stopień zgodności polskiego prawa z dyrektywami UE*, Komisja Papierów Wartościowych i Giełd, Warszawa 2003, s. 7.

muje się, iż przez pranie pieniędzy rozumieć należy przestępstwo określone w odrębnych przepisach. Chodzi przede wszystkim o ustawę – Kodeks karny¹⁹, który stanowi, że ten, kto środki płatnicze, papiery wartościowe lub inne wartości dewizowe, prawa majątkowe albo mienie ruchome lub nieruchome, pochodzące z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, przyjmuje, przekazuje lub wywozi za granicę, pomaga do przenoszenia ich własności lub posiadania albo podejmuje inne czynności, które mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przepadku, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Regulacja kodeksu karnego wprowadza szeroki i rozbudowany katalog czynności podlegających pod definicję prania brudnych pieniędzy. Wynika z niego, że każde przysporzenie, które pochodzi z jakiegokolwiek przestępstwa, stanowi – w rozumieniu tego przepisu – że są to wartości „brudne”. Przepis nie wyjaśnia znaczenia powyższych pojęć, lecz odsyła do innych uregulowań prawnych²⁰. I tak na przykład „papiery wartościowe” definiowane są w ustawie – Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi²¹, a „wartości dewizowe” w ustawie – Prawo dewizowe²².

Pranie brudnych pieniędzy jest więc obecnie pojęciem dość szczegółowo określonym w obowiązujących przepisach. Jest to szczególnie istotne wobec konieczności skutecznego ścigania tego typu przestępstw i jednoznaczności ich określania zgodnie z obowiązującymi normami.

Polska ma dobrze rozwinięte regulacje prawne dotyczące zwalczania procederu prania brudnych pieniędzy. Nawiązuje w nich do światowego i europejskiego dorobku prawnego. Ponadto jesteśmy w stanie wypracować normy służące za podstawę dla innych państw. Samym tylko prawem nie można jednak wyeliminować wszelkich patologii, z którymi

¹⁹ Art. 299 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 1997 r., nr 88, poz. 553 ze zm.).

²⁰ R. B i c z y k, *Przeciwdziałanie praniu pieniędzy. Poradnik dla instytucji obowiązanych i jednostek współpracujących*, www.mofnet.gov.pl, s. 36.

²¹ Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi (Dz.U. z 1997 r., nr 118, poz. 754 ze zm.).

²² Ustawa z dnia 27 lipca 2002 r. – Prawo dewizowe (Dz.U. z 2002 r., nr 141, poz. 1178 ze zm.).

się borykamy. Należy zwracać uwagę w pierwszej kolejności na prewencję i inne czynniki społeczne, które jako całość, wraz z rzetelnym merytorycznie ustawodawstwem, będą w stanie zapewnić poprawę bezpieczeństwa i zwiększyć zaufanie obywateli do państwa²³.

Ponadto skuteczność zwalczania tej procedury zależy nie tylko od jakości polskich regulacji prawnych; należy uwzględnić także rozwiązania prawne, które zostały przyjęte przez inne państwa i organizacje międzynarodowe. Legalizowane owoce przestępstwa wielokrotnie przekraczają granice państwowe, dlatego tak ważne jest stworzenie ram współpracy międzynarodowej. W zakresie uregulowań wewnętrznych kierunek zmian wytyczony ustawą o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł daje szanse skuteczniejszej walki z praktyką prania brudnych pieniędzy.

IV.

Pranie brudnych pieniędzy, będące formą szkodliwej konkurencji podatkowej, jest przestępstwem o najwyższym stopniu zorganizowania. Bardzo często w procedurze biorą udział eksperci w dziedzinie finansów i bankowości. Fakt, że osoby dokonujące procedury prania brudnych pieniędzy mają szeroką wiedzę i doświadczenie na temat operacji finansowych, sprawia, że wykrycie tego przestępstwa staje się niezwykle trudne dla organów ścigania i instytucji zajmujących się zwalczaniem przestępstw gospodarczych²⁴. Dodatkowo na niekorzyść wspomnianych już instytucji może przemawiać fakt, że proces prania brudnych pieniędzy ma na celu ukrycie nielegalnego źródła dochodów pochodzących z działalności przestępczej. W związku z tym jest on przeprowadzany bez przyciągania uwagi osób trzecich i bez rozgłosu, co sprawia, że dla większości obywateli proces ukrywania nielegalnego źródła, a następnie wprowadzania już „legalnych” pieniędzy do systemu finansowego zdaje się być przestępstwem niewidzialnym i pozornie nieszkodliwym. Na dodatek

²³ K. Nowicki, Ł. Woźniak, [w:] *Pranie brudnych pieniędzy*, red. J. Grzywacz, Warszawa 2005, s. 78-81.

²⁴ J.W. Wójcik, *Kryminologiczna ocena transakcji w procesie prania pieniędzy*, Twigger, Warszawa 2002, s. 361.

wspomniana już wcześniej złożoność operacji przeprowadzanych w poszczególnych stadiach prania brudnych pieniędzy także utrudnia wykrycie tego przestępstwa.

Skutecznie przeprowadzony proces prania brudnych pieniędzy stanowi bardzo ważny element działalności przestępczej. Tylko dzięki niemu przestępcy mogą dysponować nielegalnymi środkami finansowymi bez stwarzania zagrożenia dla nielegalnego źródła pochodzenia pranych pieniędzy. Biorąc pod uwagę koszty ekonomiczne i społeczne, można stwierdzić, że podjęcie działań na szczeblu krajowym oraz międzynarodowym, mających na celu przeciwdziałanie praniu brudnych pieniędzy jest koniecznością. Odkładanie zastosowania odpowiednich środków sprawia, że przestępczość zorganizowana staje się bardziej zakorzeniona w strukturach państwowych, a zwalczanie jej jest coraz trudniejsze dla organów ścigania.

Najważniejszym instrumentem prawnym w zwalczaniu procederu prania brudnych pieniędzy w Unii Europejskiej była dyrektywa Rady z 1991 r. To dopiero ten akt zaprezentował całościową koncepcję zapobiegania procederowi, wyznaczył obszar kryminalizacji i instrumentarium prewencyjne obligatoryjne dla instytucji finansowych. W efekcie we wszystkich państwach członkowskich utworzono narodowe systemy walki z praniem pieniędzy, niekiedy nawet wykraczające poza wytyczne dyrektywy. Wciąż się je przebudowuje ze względu na występowanie nowych zagrożeń²⁵. Z uwagi na to, że pranie pieniędzy jest niewątpliwie procederem ulegającym ciągłym przeobrażeniom z rosnącą liczbą przestępstw bazowych, z których generowane są coraz większe kwoty brudnych pieniędzy, oczywiste jest, iż prawo musi także ulegać ciągłym zmianom zapewniającym skuteczność jego działania. Efektem tego procesu jest dyrektywa 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu zmieniająca dyrektywę z 1991 r.²⁶ Jej główne założenia potwierdzają linię

²⁵ K. Nowicki, Ł. Woźniak, [w:] *Pranie brudnych...*, s. 80-81.

²⁶ Dyrektywa 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu (Dz.U. UE L 309 z 25 listopada 2005 r.); W.C. Gilmore, *Brudne pieniądze. Metody przeciwdziałania praniu pieniędzy*, Warszawa 1999,

prezentowaną przez dyrektywę z 1991 r., z tym że wprowadzają regulacje odnoszące się do finansowania terroryzmu, który niewątpliwie związany jest z procederem prania brudnych pieniędzy.

V.

Trzeba pamiętać, że obecnie zjawisko prania brudnych pieniędzy w legalnym obrocie prawnym jest wysoce ograniczone. Ryzykowne jest ujawnienie posiadania środków bez wskazania ich źródła. Dysponowanie dochodami, których pochodzenie pozostaje nieznane, skutkuje karą reakcją państwa źródła tych środków, która w olbrzymiej wielkości państw rozwiniętych oznaczałaby realną konfiskatę ich zdecydowanej większości i to niezależnie od możliwości sankcji prawno Karnych. Trzeba bowiem pamiętać, że dochody osób fizycznych pochodzących z nieujawnionych źródeł podlegają w Polsce opodatkowaniu zryczałtowanym podatkiem dochodowym w wysokości 75% uzyskanego dochodu²⁷. Dlatego konieczne jest poszukiwanie alternatywnych miejsc legalizacji przestępczych zysków. Najkorzystniejsze miejsce dla przeprowadzenia tej operacji powinno się cechować liberalnym prawem dewizowym i całkowitym brakiem ingerencji władzy w źródła napływającego z zagranicy kapitału, bardzo niskim opodatkowaniem kapitału zagranicznego bądź jego całkowitym brakiem oraz, co najważniejsze, brakiem międzynarodowej współpracy podatkowej z odpowiednimi organami innych państw. Te cechy dają bowiem możliwość wprowadzenia przestępczych zysków do legalnego obiegu prawnego poprzez ich opodatkowanie, co jest jednym z najskuteczniejszych sposobów legalizacji pochodzącego z przestępstwa kapitału. W praktyce domniemywa się legalność środków, które zostały opodatkowane, a kontrola pochodzenia już opodatkowanego kapitału jest

s. 280-293; M. Prengel, *Karnoprawne i prawnofinansowe aspekty międzynarodowego ustawodawstwa dotyczącego przeciwdziałania praniu pieniędzy*, Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego 2001, nr 11, s. 26-28; M. Prengel, *Karnoprawna analiza Dyrektywy Rady EWG z 10 czerwca 1991 r. w sprawie udaremnienia wykorzystania systemu finansowego do celów prania pieniędzy*, Prawo Unii Europejskiej 2001, nr 6, s. 13-14; S. Niemierka, B. Smykła, *Przeciwdziałanie praniu pieniędzy w bankach: aspekty prawne wraz z tekstem i omówieniem ustawy z dnia 16 listopada 2000 roku*, Warszawa 2001, s. 56.

²⁷ Art. 30 ust. 1 pkt. 7 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jedn.: Dz.U. z 2000 r., nr 14, poz. 176 ze zm.).

niezwykle rzadka²⁸. Najczęstsze stwierdzenie, że od danych środków został uiszczony podatek, jest traktowane jako swoista gwarancja ich legalnego pochodzenia. Naturalne jest, że wprowadzając do legalnego obiegu prawnego środki finansowe uzyskane z przestępstwa, ich beneficjent będzie dążył do zapłacenia możliwie niskiego podatku oraz do minimalizacji ryzyka ich utraty. Konsekwencją tego jest stwierdzenie, że najlepszym miejscem lokaty nielegalnie uzyskanego kapitału w celu jego legalizacji są państwa, których ustawodawstwa gwarantują anonimowość oraz brak współpracy i wymiany informacji z organami skarbowymi innych państw, stosując przy tym bardzo niski poziom podatków bądź też w ogóle zwalniając z opodatkowania dochody ze źródeł zagranicznych. Państwa, stosując szkodliwą konkurencję podatkową w kwalifikowanej postaci, spełniają powyższe warunki w największym stopniu²⁹, dając przy tym możliwość ukrycia działań dokonanych *contra legem* pod pozorem obejścia prawa podatkowego. Trzeba bowiem pamiętać, że podatnik nie ma obowiązku prowadzenia swojej działalności gospodarczej w ten sposób, aby płacił jak najwyższe podatki³⁰.

Poziom opodatkowania dochodu w oazach podatkowych ma dużo większe znaczenie dla podmiotów dysponujących kapitałem pochodzącym z nielegalnego źródła niż dla podmiotów przestrzegających prawa. Spowodowane jest to tym, że brak współpracy międzynarodowej w sprawach podatkowych i karnoskarbowych będzie umożliwiał pranie przestępczych zysków przy relatywnie niskim koszcie ekonomicznym, jakim jest w tym przypadku efektywny poziom opodatkowania tych środków. Zauważyć także trzeba, że oazy podatkowe w zdecydowanej większości znajdują się na dość niskim szczeblu rozwoju gospodarczego i nie oferują szczególnych możliwości rozwoju prowadzonej działalności gospodarczej, które nie byłyby dostępne w państwach rozwiniętych, będących ofiarami zjawiska szkodliwej konkurencji podatkowej.

²⁸ R.A. Nawrot, *Opodatkowanie brudnych...*, s. 18.

²⁹ R.A. Nawrot, *Pranie brudnych pieniędzy a raje podatkowe*, Doradztwo Podatkowe 2007, nr 7-8, s. 43-45.

³⁰ Wyrok NSA z dnia 24 listopada 2003 r. (FSA 3/03), cyt. w: <http://prawo.leggeo.pl/prawo/fsa-3-03/>.

VI.

Opodatkowanie środków finansowych uzyskanych z przestępstwa w kraju bądź za granicą jest naruszeniem prawa dokonanym z zamiarem stworzenia pozorów legalnego pochodzenia tego dochodu. Trzeba pamiętać, że opodatkowaniu podlega tylko i wyłącznie dochód, który pochodzi z legalnego źródła, podczas gdy dochód z nielegalnego źródła podlega przepadkowi na rzecz państwa. Opodatkowanie dochodów uzyskanych z przestępstwa prowadzi więc do wykorzystania systemu podatkowego w celu ukrycia rzeczywistego pochodzenia środków finansowych wprowadzonych w ten sposób do legalnego obiegu prawnego³¹, przy czym opodatkowanie dochodu pochodzącego z przestępstwa powinno rozpatrywać się z punktu widzenia prawa karnego, jak i prawa podatkowego. Opodatkowanie za granicą nielegalnie osiągniętego dochodu w sytuacji, gdy nie ma możliwości uzyskania jakichkolwiek informacji o tych środkach, transakcjach realizowanych z ich udziałem oraz uczestniczących w nich podmiotach, pozbawia państwo źródła tych środków możliwości udowodnienia jego przestępczego pochodzenia, w czym należy upatrywać istotę problemu szkodliwej konkurencji podatkowej w kwalifikowanej postaci³². Szkodliwa konkurencja podatkowa nie ma więc wyłącznie podatkowego charakteru, a wykorzystanie jej w znacznej mierze nie powoduje straty choćby części należności podatkowych budżetu państwa, z terytoriów których dany dochód został wytransferowany³³. Problem szkodliwej konkurencji podatkowej w kwalifikowanej postaci jest więc problemem interdyscyplinarnym, obejmuje on bowiem oprócz kwestii prawnopodatkowych szereg zagadnień z zakresu prawa karnego, a ściślej rzecz biorąc, pranie brudnych pieniędzy, i na tym polu także i przede wszystkim powinien być rozpatrywany.

Dr Dominik Gajewski – adwokat.

³¹ R.A. Nawrot, *Opodatkowanie brudnych...*, s. 22-23.

³² Tamże, s. 23.

³³ R.A. Nawrot, *Problematyka prawna...*, s. 69.